

ГЕНЕЗИС ТА СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВОГО РОЗРОБЛЕННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ ПИТАНЬ УТВЕРДЖЕННЯ ПРАВА ДИТИНИ НА ЗАХИСТ ВІД УСІХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

GENESIS AND MODERN CONDITION OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT OF THEORETICAL AND LEGAL ISSUES OF APPROVING THE RIGHT OF A CHILD TO PROTECT AGAINST ALL FORMS OF VIOLENCE IN UKRAINE

Симоненко Т.В., здобувач
кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті досліджується розвиток наукової та правової думки щодо утвердження права дитини на захист від усіх форм насильства на різних історичних етапах становлення держави і права в Україні. Робиться спроба простежити вплив права на вироблення державно-правового механізму захисту дитини від усіх форм насильства в Україні в зіставленні цих процесів із правовим закріпленням процедур попередження насильства щодо дитини в міжнародному праві та законодавстві окремих країн світу. З метою визначення сучасного стану наукового розроблення теоретико-правових питань утвердження права дитини на захист від усіх форм насильства здійснюється огляд основних наукових праць закордонних і вітчизняних авторів у цій сфері. Висвітлюються деякі аспекти сучасної методології досліджень права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні.

Ключові слова: права дитини, право дитини на захист від усіх форм насильства, правове регулювання, державно-правовий механізм, методологія досліджень прав дитини.

В статье исследуется развитие научной и правовой мысли относительно утверждения права ребенка на защиту от всех форм насилия на разных исторических этапах становления государства и права в Украине. Предпринята попытка проследить воздействие права на выработку государственно-правового механизма защиты ребенка от всех форм насилия в Украине в сопоставлении этих процессов с правовым закреплением процедур предупреждения насилия в отношении ребенка в международном праве и законодательстве отдельных стран мира. С целью определения современного состояния научной разработки теоретико-правовых вопросов утверждения права ребенка на защиту от всех форм насилия осуществляется обзор основных научных работ зарубежных и отечественных авторов в этой сфере. Освещаются некоторые аспекты современной методологии исследования права ребенка на защиту от всех форм насилия в Украине.

Ключевые слова: права ребенка, право ребенка на защиту от всех форм насилия, правовое регулирование, государственно-правовой механизм, методология исследования прав ребенка.

The article examines the development of scientific and legal thought regarding the affirmation of the child's right to protection against all forms of violence at different historical stages of the development of the state and law in Ukraine. The prerequisites of public awareness and legal consolidation of legal mechanisms to prevent violence against a child in European countries and Ukraine are determined. An attempt is made to trace the impact of the right to develop a state-legal mechanism for protecting a child from all forms of violence in Ukraine by comparing these processes with the legal consolidation of procedures for preventing violence against a child in international law and the laws of individual countries of the world.

In order to determine the current state of scientific development of theoretical and legal issues of asserting the child's right to protection against all forms of violence, a review of the main scientific works in this field by foreign and domestic authors is conducted. It is concluded that many questions about the installation of a model for the protection of children from all forms of violence and the creation of effective state mechanisms in this direction require a deep general theoretical analysis.

Some aspects of the modern methodology of research of the child's right to protection against all forms of violence in Ukraine are highlighted. It has been suggested that the child's right to protection from all forms of violence can be examined from the standpoint of a theoretical category such as legal construction. The proposed model of public relations related to ensuring the child's right to protection against all forms of violence in Ukraine has the following elements: 1) legal sources of the child's right to protection against all forms of violence; 2) the state-legal mechanism for ensuring the child's right to protection against all forms of violence; 3) methods of learning and interpreting the child's right to protection against all forms of violence.

Key words: rights of child, right of child to protection from all forms of violence, legal regulation, state-legal mechanism, methodology of research of rights of child.

У сучасному світі щороку приблизно 1,7 млрд дітей зазнають насильства. Насильницькі дії щодо дітей мають багато форм, як-от сексуальна експлуатація та зловживання, торгівля людьми, фізичне і принизливе покарання, шкідлива традиційна практика і вербування в збройні сили. Міжнародна спільнота виробляє ефективні механізми щодо протидії насильству стосовно дітей, однак для ухвалення міжнародних угод у цій сфері бракує універсальних теоретичних та правових розроблень. Деякий внесок для подолання правових прогалин у міжнародній політиці протидії дитячому насильству робить вітчизняна правова наука, представники якої мають для цього багато актуального матеріалу, сконцентрованого в суспільних відносинах, що виникають за участю неповнолітніх. На жаль, насильство в Україні щодо дітей – досить поширене явище, що спостерігається вдома, у школі, в Інтернеті, в установах, на роботі, у суспільстві, внаслідок збройного конфлікту на Сході і в умовах стихійних лих. Тому наукові

дослідження права дитини на захист від усіх форм насильства в теоретико-правовому аспекті завжди є вчасними та потребують свого вираження у правових відносинах.

Метою статті є визначення основних етапів розвитку наукової та правової думки щодо утвердження права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні, а також деяких аспектів його сучасної методології дослідження.

Варто наголосити на тому, що будь-яка людина, яка має вкрай важливі для власного всебічного розвитку природні права, починається з дитинства, і саме із цього часу стає володарем сукупності прав, гарантованих міжнародним співтовариством та національними конституціями. Однак до того, як суспільство прийшло до розуміння важливості поваги та захисту прав дитини, минуло багато років та сталося багато подій, що змістовно та структурно змінили державно-правовий механізм закріплення прав дитини в країнах сучасного світу. Достатньо сказати, що до середини ХХ ст. дитина не розглядалася як носій прав, а була

лише продовженням дорослої людини, це нагадувало відносини власності. Таке ставлення до дитини впливало і на її захист від насильства – явища, що перебувало в центрі уваги багатьох відомих історії мислителів, які створювали ідеологічну і філософську базу для майбутніх поколінь у формуванні їх свідомого ставлення до розвитку дитини.

Питання подолання наслідків насильства вже стояли на порядку денному в найдавніших суспільствах і державах Близького і Далекого Сходу. Одним із перших, хто звернув увагу на цю проблематику, був Конфуцій. Китайський мислитель вказував на те, що подолати наслідки насильства можна за організації спільної діяльності, співробітництва дорослого з дитиною [1]. Пронизаними духом виховання без насильства звернення Менцзи (прибл. 372–289 до н. е.) і Сюньцзи до «доброї природи людини», яка має унікальні людські якості і володіє високими моральними принципами. Гуманістична ідея індивідуалізації процесу виховання, укладена в філософських трактатах, визначала ненасильницькі методи виправлення «злої природи людини» шляхом різних підходів в організації діяльності дитини.

Конфуціанська система виховання, а також трактати давньосхідних мислителів безпосередньо вплинули на гуманістичний розвиток Стародавньої Греції, де одночасно були поширені як аристократичні консервативні погляди на процес виховання, так і демократичні тенденції. Суто насильницькими методами у вихованні дитини відзначалася Спарта, де процвітав «раціональний інфантіцид», що давав право на жорстоке поводження з дітьми. «Слабких і хворих скидали в Апофету, у прірву. Насильницькі дії, що традиційно закріпилися в сімейному вихованні, виправдовувалися «божими» релігійними приписами, заповідями» [2]. Водночас «раціональний інфантіцид» піддавався різкій критиці з боку грецьких філософів Демокрита, Фалеса, Геракліта. Відомий мислитель Сократ говорив: «Ненасильницька природа взаємин, орієнтована на пізнання доброти, справедливості, досягнення єдиних поглядів, поваги іншого, гармонізує відносини особистості із суспільством» [3, с. 15]. Платон розглядав виховання дітей дошкільного віку як процес супроводу індивідуального розвитку, уважного ставлення дорослого до дитини, що виключає всякого роду насильство над нею, сприяє формуванню активності, пробудження природних творчих здібностей [3, с. 15]. Погляди філософів, мислителів епохи Античності – Сократа, Аристотеля, Платона – спрямовані на вироблення засобів подолання наслідків насильства над дитиною.

Але все ж таки варто визнати, що філософські вчення про ненасильство Античної епохи, Середньовіччя і поготів, за об'єктивних причин не могли похитнути насильницький характер політики, притаманний панівному класу. Античне суспільство не розглядало дітей як своїх повноправних членів, а милосердя щодо дитини, її захист від насильства, мали індивідуальні прояви, тоді як суспільство загалом не дозріло до усвідомлення цінності дитячого життя та вироблення міцних запобіжників подолання дитячого насильства.

Складні соціально-економічні умови формування первинних суспільств призводили до багатьох випадків жорстокого поводження та ставлення до дітей як до «нижчих істот». Норма, що існувала у всіх стародавніх народів, так звана «*patria potestas*» («батьківська влада»), була офіційно закріплена в римському праві та дозволяла батькам безмежно розпоряджатися дітьми протягом усього життя. Невтручання в сімейні справи і ставлення чоловіка до членів своєї сім'ї як до власності перейшли з римського права в юридичну практику європейських держав. Незважаючи на те, що із часом у законодавстві європейських країн з'явилися заборони на вбивство і продаж дітей, в іншому батьківська влада була не обмежена. На території Західної Європи «*patria potestas*» визначала родинні взаємини аж

до Великої французької революції, тільки в результаті корінних соціально-політичних перетворень, що відбулися у французькому суспільстві, безмежне батьківське панування скасовано. Так, відповідно до Закону 1792 р., батьківська влада над дитиною припинялася після досягнення нею 21 року [4]. Проте формування державної системи заходів щодо захисту дітей почалося у Франції лише через століття, у період Третньої республіки.

Жорстоке поводження з дітьми було нормою і в українському суспільстві на різних історичних етапах його розвитку. Право, яке діяло в Україні доби пізнього Середньовіччя, містило значний за обсягом та змістом комплекс норм, що регулювали відносини між дітьми та дорослими, проте дитину аж ніяк не можна було вважати центром правового регулювання, а від насильства були захищені здебільшого діти шляхетського походження. Поява в першій половині VIII ст. таких історичних документів, як Конституція Пилипа Орлика та «Прав, за якими судиться малоросійський народ» – збірки норм феодально-кріпосного права першої половини XVIII ст., що діяли на Лівобережній Україні, не містили суттєвих механізмів попередження насильства щодо неповнолітніх, за винятком закріплення їхнього віку як пом'якшуючої обставини під час визначення покарання за вчинення злочину. Подальший генезис правового установлення прав дитини в чинному національному законодавстві пов'язаний з активізацією українського суспільно-політичного руху в XIX ст. та появою Української Народної Республіки.

Наступний якісний етап правового розроблення в Україні державних механізмів щодо попередження насильства стосовно дітей тривав у межах соціалістичної правової системи. Це стосується, зокрема, і правового регулювання трудових відносин за участі дітей. За радянських часів залучення неповнолітніх до процесів відбудовання виробництва, зруйнованого війною, було нормою, хоча використання дитячої праці достатньо чітко піддавалося регламентації в післявоєнному трудовому праві. Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР) 1978 р. формально не тільки приділяла увагу правовому розвитку дитинства, наприклад, гарантувала «матеріальну і моральну підтримку материнства та дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг» (ст. 33), а й встановлювала заборону дитячої праці (ст. 40).

Законодавчий розвиток сфери попередження дитячого насильства припадає на другу половину XX ст., коли в юридичну практику країн світу з різними правовими системами вводяться заходи щодо позбавлення батьківських прав за насильницькі дії, відкриваються державні та громадські дитячі будинки, формується ювенальна юстиція. Так, проблема жорстокого поводження з дітьми активно обговорюється в 60–70-х рр. XX ст. у роботах американських вчених – лікарів і психологів. Ці публікації мали широкий суспільний резонанс та змусили державу звернути увагу на дану проблему, результатом чого стала зміна законодавства й ухвалення нових норм.

Однак раніше за національне, міжнародне право ще на початку минулого століття почало виробляти відповідні стандарти в цій сфері та впроваджувати заходи спеціального захисту дітей. Після Першої світової війни в межах Ліги Націй заснована Міжнародна асоціація турботи про дітей. 1924 р. ухвалена Женевська декларація прав дитини. Формування сучасних універсальних механізмів попередження насильства щодо дітей пов'язано зі створенням 1945 р. Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) та ухваленням міжнародних угод у галузі прав людини. 1945 р. Генеральна Асамблея ООН створила Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). 1959 р. ухвалено Декларацію прав дитини, де дитина, на відміну положень Декларації 1924 р., розглядалася як суб'єкт прав. Конвенція про права дитини 1989 р. остаточно закріпила її як повноцінного суб'єкта

прав. Ця міжнародна угода створила нову модель ставлення до дітей, стала своєрідним каталізатором для зміни становища дитини в сім'ї та суспільстві на національному рівні. Сьогодні вже ніхто із сучасних правознавців не заперечує той факт, що дитина є спеціальним суб'єктом права та самостійним носієм передбачених Конвенцією прав.

Ратифікуванням Конвенції ООН про права дитини Україна прийняла на себе міжнародно-правові зобов'язання щодо дотримання міжнародних стандартів прав дитини, згідно з якими вона повинна забезпечити надійний захист від будь-яких форм насильства й експлуатації. Конвенція має пряму дію на території нашої держави, тому в Україні на державному рівні вживаються заходи, спрямовані на забезпечення правової захищеності дітей, створення механізмів попередження насильства щодо цієї групи осіб. Так, Законом України «Про охорону дитинства» визначено право дитини на захист від усіх форм насильства. 2018 р. ухвалений Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», йде процес гармонізації міжнародного та національного законодавства, що впливає на розроблення ефективних механізмів захисту дітей від усіх форм насильства. Однак проведення в країні болочих соціально-економічних реформ не може негативним чином не позначитися на загальному стані розвитку українських дітей.

Історія вчить, що в пору серйозних соціальних потрясінь найбільше страждають діти. Для них свідомо чи несвідомо починається епоха безправ'я. Подібна ситуація характерна сьогодні для України. На тлі проведення реформ зберігається високий рівень насильства щодо дітей. Посилюється жорстокість підлітків у навчальних закладах, залишається актуальною проблема насильства в сім'ї. Сімейне неблагополуччя множить випадки насильства серед дітей, які залишилися без піклування батьків, передусім дітей, батьки яких позбавлені батьківських прав. Найбільш ганебною для демократичної держави є ситуація із вчиненням різних форм насильства щодо дітей з особливими потребами. Держава потребує мобілізації зусиль представників влади та громадянського суспільства для вироблення політики протидії дитячому насильству, а це потребує більш широкого теоретичного аналізу права дитини на захист від усіх форм насильства, заснованого на принципах соціально вмотивованого ставлення до захисту прав неповнолітніх, які становлять в Україні майже чверть всього населення.

Розвиток держави та права формує чинники, що такі інакше впливають на загальну ситуацію із забезпеченням права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні. Показовим і важливим є осмислення проблеми жорстокого поводження з дітьми як специфічного соціального феномена на професійному, зокрема науковому, рівні. Дослідження правового регулювання правовідносин, пов'язаних із попередженням насильства щодо дітей, є органічним предметом теорії держави та права, а також інших наук – медицини, педагогіки, соціології, соціальної психології, криміналістики тощо. Жорстоке поводження з дітьми набуває різних форм, але усвідомлення суспільством цієї проблеми пов'язано з найважчими наслідками насильницьких дій. Дитяча смертність, сексуальні злочини і нанесення тілесних ушкоджень дітям у навчальних закладах, у сім'ї, стали тими критичними подіями, які сформулювали жорстку вимогу до суспільства звернути увагу на його найменш захищену соціальну групу.

Обрання права дитини, зокрема права на захист від усіх форм насильства, за об'єкт наукових досліджень зумовлено необхідністю всебічного та комплексного теоретико-правового аналізу проблемних питань у галузі прав дитини, їх захисту в сучасній юридичній науці, законодавчого закріплення, визначення ролі складових елементів механізму захисту прав дитини і вироблення наукових та практичних рекомендацій щодо підвищення в нових сус-

пільних умовах ефективності забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні. Тенденції зростання насильницьких дій щодо дітей зазначають сьогодні в усьому світі. У закордонній літературі опубліковано багато статей, монографій, посібників із різних галузей знань, ці праці відображають специфіку проблеми насильства і жорстокого поводження з дитиною. Загальне уявлення про правовий статус дитини, зокрема про її права, у різних правових системах можна почерпнути в роботах таких закордонних авторів, як: Т. Бак, М. Балцерек, Б. Барбара, Ж. Баттогтох, М. Блек, Дж. ван Б'юрен, М. Кантвелл, Б. Кларк, Л. Лейбланк, М. Пайс, Т. Плат, С. Ракстон, М. де Сальвіа, Д. Старм, Д. Тодрес, Ф. Фабриціус, Е. Ферхеллен, Т. Хаммарбер, С. Харт, Е. Цоллер, Ш. Шабо, Р. Шельду, М. Шийко-Окрух, Д. Штурм, М. Ерлі й інші. Праці іноземних авторів із попередження дитячого насильства мають комплексний характер та традиційно враховують у дослідженні предмет декількох наукових сфер. Так, Майкл Г. Весселс під час аналізу можливості впровадження підходу до зміцнення систем захисту дітей доводить доцільність спрямування зусилля зі зміцнення національних систем захисту дітей не за принципом «згори донизу», що передбачає запровадження формальних служб, керованих урядом, а за допомогою альтернативного підходу, заснованого на спільності, роботі «знизу вгору», що згодом забезпечить неформальну співпрацю та вирівнювання, більш широке використання формальних послуг, внутрішні соціальні зміни [5]. Джанет Керрі і Кеті Спатц Відом розглядають взаємозв'язок довгострокових наслідків зловживань і зневаги до дитини із зменшенням економічного добробуту дорослих [6], а оглядова праця Клер Тілбері, Марка Х'юза, Крістін Біббі та Дженніфер Осмонд присвячена вивченню кількості та характеру австралійської соціальної роботи щодо захисту дітей на період 2007–2014 рр. [7]. Певні новачки в розвитку теорії прав дитини на пострадянському просторі вносять праці В. Абрамова, О. Бутько, Л. Голишева, В. Кулапова, О. Лактункіної, Е. Марковичева, Т. Смолова, Ю. Стародубцева й інших науковців.

Наукові дослідження, пов'язані з попередженням насильства щодо дитини, а також створення державно-правового механізму захисту дитини від насильства в сучасних країнах світу стали підґрунтям для появи досліджень цієї проблематики у вітчизняній науці та поступового формування державницької політики попередження дитячого насильства. Становлення теорії прав дитини, що відбиває нову політичну ситуацію в Україні і новий науковий підхід до дитини як спеціального суб'єкта права, почалося лише в середині 90-х рр. минулого століття, коли, після ухвалення Конвенції ООН про права дитини, з'являються збірники документів, що ілюструють її зміст, і публікації, пов'язані зі становищем дитини в суспільстві і сім'ї, її правовим статусом, охороною і захистом її прав і законних інтересів. Наукове опрацювання проблем захисту прав дитини проводилося і проводиться вченими з різних галузей вітчизняного права. Значний внесок у дослідження теоретико-правових аспектів процесу становлення, розвитку та функціонування прав дитини зробили такі українські науковці: О. Анатолієв, О. Вінгловська, С. Коталейчук, Н. Крестовська, О. Кудрявцева, С. Несінова, Н. Опольська, С. Саблук, О. Шевченко-Бітенська та ін. Окремі аспекти вказаної проблеми досліджували С. Алексєєв, В. Бабкін, С. Бобровник, К. Волинка, С. Гусарев, Р. Калюжний, Д. Керімов, В. Копейшинов, С. Лисенков, М. Матузов, О. Наливайко, В. Нерсисянц, Н. Оніщенко, М. Орзіх, В. Погорілко, П. Рабінович, М. Хавронюк, С. Харитонов, Ю. Шемшученко та ін. За останнє десятиліття в Україні захищені дисертації із проблем, пов'язаних із правами дитини. Ці важливі та цікаві дослідження виконано в рамках таких галузей вітчизняної правової науки, як: міжнародне право («Імплементация міжнародних стандартів прав дитини в національному

законодавстві України» (О. Вінгловська), «Правові механізми Ради Європи у сфері захисту дітей від насильства» (О. Шевченко-Бітенська)); конституційне право («Конституційно-правовий статус дитини в Україні» (І. Волошина), «Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні» (О. Кудрявцева)); адміністративне право («Адміністративно-правовий захист прав дитини» (Е. Костіна), «Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми» (О. Коломоєць)); кримінальне право («Запобігання насильницьким злочинам щодо неповнолітніх в Україні» (Л. Левицька)) та інших галузей. Цікавими є наукові роботи із проблем забезпечення прав дитини представниками науки теорії держави і права. Безпосередньо цю тему досліджувала Н. Опольська у своїй дисертації «Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект)». За характером і змістом розглянутих у роботі питань дисертація є одним із перших у вітчизняній теорії та практиці комплексним монографічним дослідженням, присвяченим аналізу правового забезпечення прав та свобод дитини в Україні [8, с. 4].

Незважаючи на спроби вивести проблематику захисту прав дитини на високий дискусійний та науковий рівень, варто зауважити, що багато питань із встановлення моделі захисту дітей від усіх форм насильства та створення ефективних державних механізмів в цьому напрямі потребують глибокого загальнотеоретичного аналізу. Умови в країні змінилися, з'явилися нові норми законодавства в даній області, а головне – усвідомлення важливості створення для українських дітей безпечних умов розвитку. Численні публікації в сучасних засобах масової інформації та науковій літературі про тяжке становище дітей і порушення їхніх прав свідчать про справжню національну катастрофу, що має затяжний характер. Тому актуальним завданням сьогодні є узагальнення теоретичних положень і вироблення на їхній основі рекомендацій щодо практичної реалізації ухвалених законів та намічених державою заходів.

Вирішення цих завдань неможливе без правильного методологічного підходу до вивчення такого явища, як насильство щодо дітей. Насильство як соціальне явище та сформульована в сучасних правових державах світу концепція попередження насильства щодо дітей суттєво розширюють методологічну базу дослідження права на захист від усіх форм насильства. Отже, потребує переосмислення система процесуальних правил і сформована юридична практика. У цих умовах право дитини на захист від усіх форм насильства може бути досліджено з позицій такої теоретичної категорії, як *юридична конструкція*. У цьому ми погоджуємося з поглядом на юридичну конструкцію О. Черданцева, який зазначає, що «конструкція є методом пізнання права і правових відносин, гносеологічним інструментом правової науки <...>» [9, с. 13–14]. Право дитини на захист від усіх форм насильства, маючи вигляд юридичної конструкції, буде виступати саме як *метод пізнання права і правових відносин*, що стосуються гарантування і реалізації цієї категорії прав дитини.

Окремі представники науки теорії держави і права вважають юридичну конструкцію ключовим, визначальним елементом змісту права [10, с. 12]. Цікавою є думка В. Чевичелова, який пропонує розглядати поняття «юридична конструкція» з погляду двох підходів: широкого та вузького. За широким підходом як юридичні конструкції варто розглядати практично всі правові явища, що мають певну структуру, будову, характеризуються ознакою конструктивності. У цьому сенсі можна говорити про конструкції права, галузі права, правового інституту, норми права,

правосвідомості тощо. Широком варто визнати розуміння юридичної конструкції і як методу пізнання права, а також тлумачення норм права. Сюди не відносяться теорії, поняття, погляди і подібні неконструктивні явища. У вузькому розумінні юридична конструкція – це засіб юридичної техніки [11]. Отже, у широкому розумінні право дитини на захист від усіх форм насильства як юридична конструкція відображає наявність об'єктивного явища – насильства, що має структуру (форми насильства), тоді як безпосередньо право дитини на захист від усіх форм насильства має враховувати певну процедуру, засіб, що і є його вузьким трактуванням.

Для ефективного дослідження права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні як юридичної конструкції важливо правильно визначити її елементи. А. Дутко зазначає: «Оскільки юридичні конструкції є моделями структури правовідносин та інших правових явищ, є гомоморфними моделями, то їх використання дозволяє законодавцю закріпити в приписах закону повний склад елементів певних явищ у такий спосіб, щоб між приписами та явищами, які ними регламентуються, існувала однозначна відповідність, а це в цілому сприяє досягненню точності й визначеності змісту законів» [12, с. 40]. Запропонована модель суспільних відносин, пов'язаних із гарантуванням права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні, також має певні елементи, серед яких, на нашу думку, варто виділяти: 1) правові джерела право дитини на захист від усіх форм насильства; 2) державно-правовий механізм забезпечення права дитини на захист від усіх форм насильства; 3) методи пізнання та тлумачення права дитини на захист від усіх форм насильства. Розглядом права дитини на захист від усіх форм насильства у єдності цих елементів ми реалізуємо основну ідею автора концепції юридичного конструювання Р. Ієрінга, яка полягає в тому, що такі перетворення мають відбутися на рівні не позитивного права, а мислення про право, що дозволить підняти право й юриспруденцію на новий рівень. Запропоновані положення щодо методології дослідження права дитини на захист від усіх форм насильства мають дискусійний характер, але безумовним є взаємозв'язок їх з юридичною наукою.

Отже, генезис і стан наукового розроблення питань утвердження права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні – це взаємодоповнюючі питання, що підлягають вивченню з огляду на сучасні тенденції в галузі теорії держави та права. Загальноправовий характер права дитини на захист від усіх форм насильства виражається в наявності концептуальних підходів та постійної практики правового врегулювання відносин, до яких залучені міжнародні організації й органи державної влади в Україні і які пов'язані зі створенням ефективних правових та організаційних механізмів щодо попередження насильства в усіх формах стосовно дітей. Зважаючи на важливість зазначеного попередження та посилення тенденції інкорпорації правового прецеденту в національну правову систему, розгляд права дитини на захист від усіх форм насильства як юридичної конструкції буде альтернативою юридичній нормі, що має природне ситуативне походження та іноді не може комплексно й ефективно забезпечити дотримання прав дитини. Альтернативою в тому сенсі, що розгляд права дитини на захист від усіх форм насильства як юридичної конструкції дозволяє досліджувати це право із застосуванням нового мислення, нового підходу, враховуючи сучасні тенденції трансформації правової системи України, що полягає насамперед у застосуванні правового прецеденту під час врегулювання відносин у сфері захисту прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конфуций: жизнь и учение / в излож. и пер. П. Буланже. М., 1995. 317 с. URL: http://az.lib.ru/b/bulanzhe_p_a/text_0030.shtml (дата обращения: 19.11.2018).
2. Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. Пер. с польск. В. Ронина. М.: Высш. шк., 1988. 496 с. URL: http://labyrinthos.ru/text/vinnichuk_vospitanie-i-obrazovanie-v-rime.html (дата обращения: 19.11.2018).
3. Пинкевич А. Краткий очерк истории педагогики. 2 изд. Харьков, 1930. 347 с. URL: http://elib.gnpbu.ru/text/pinkevich_kratky-ocherk-istorii-pedagogiki_1930/go,346;fs,1/ (дата обращения: 19.11.2018).
4. Берtrandт У. Защита прав несовершеннолетних во Франции. История вопроса. Вопросы ювенальной юстиции. 2007. № 3. С. 38–44. URL: <http://www.juvenjust.org/txt/index.php/t543.html> (дата обращения: 19.11.2018).
5. Wessells Michael G. Bottom-up approaches to strengthening child protection systems: Placing children, families and communities at the center. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0145213415001246> (дата обращения: 19.11.2018).
6. Janet Currie¹ and Cathy Spatz Widom Long-Term Consequences of Child Abuse and Neglect on Adult Economic Well-Being. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3571659/> (дата обращения: 19.11.2018).
7. Tilbury Clare, Hughes Mark, Bigby Christine, Osmond Jennifer. Social Work Research in the Child Protection Field in Australia. URL: <https://academic.oup.com/bjsw/article-pdf/47/1/256/10762485/bcv123.pdf> (дата обращения: 19.11.2018).
8. Опольська Н. Правове забезпечення прав та свобод дитини в Україні (загальнотеоретичний аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2010. 22 с.
9. Черданцев А. Юридические конструкции, их роль в науке и практике. В: Правоведение, 1972. № 3. С. 12–19.
10. Алексеев С. Восхождение к праву. Поиски и решения. М.: Норма, 2001. 752 с.
11. Леоненко Н. Законодательная техника: учеб. пособие; РАНХиГС, Сиб. ин-тупр. Новосибирск: Изд-во СибАГС, 2015. 276 с.
12. Юридическая конструкция: понятие и значение. URL: <http://pravo.studio/yuridicheskaya-tehnika-rossii/yuridicheskaya-konstruktsiya-popyatie-73319.html> (дата обращения: 19.11.2018).
13. Дутко А. До питання про ознаки юридичних конструкцій. Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи: матер. Другої звітної наук. конф. (м. Львів, 29 лютого 2008 р.) / Т.В. Курило (упоряд.). Львів: Львівський держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 39–41.

УДК 340.11

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

FEATURES OF LEGAL REGULATION OF SOCIAL RELATIONS IN THE CONDITIONS OF MODERNIZATION OF THE LEGAL SYSTEM OF UKRAINE

Хаустова М.Г., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри теорії та філософії права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Федоровська М.А., студентка
міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті доведено, що найважливіша роль у вирішенні поставлених перед країною завдань належить вітчизняній правовій системі. Саме вона впливає на характер змін у суспільстві, вдосконалення законодавчого процесу, підвищення ефективності регулювання суспільних відносин, формування правосвідомості громадян. Будучи нормативною основою всіх інших систем, правова система одночасно виступає потужним стабілізуючим чинником суспільного життя, забезпечує його стійкість і стабільність. Об'єктивні потреби нашої країни вимагають модернізації правової системи з метою реалізації програмних положень Конституції України, завдань побудови громадянського суспільства, правової і соціальної держави. Таким чином, актуальність теми визначена потребами розвитку юридичної науки, а також необхідністю вирішення протиріч у правовій системі України.

Ключові слова: правова система, модернізація правової системи, соціальна політика, правова ідеологія, глобалізація, громадянське суспільство, соціальна держава, правова держава.

В статье доказано, что важнейшая роль в решении стоящих перед страной задач принадлежит отечественной правовой системе. Именно она оказывает влияние на характер изменений в обществе, совершенствование законодательного процесса, повышение эффективности регулирования общественных отношений, формирование правосознания граждан. Являясь нормативной основой всех других систем, правовая система одновременно выступает мощным стабилизирующим фактором общественной жизни, обеспечивает ее устойчивость и стабильность. Объективные потребности нашей страны требуют модернизации правовой системы в целях реализации программных положений Конституции Украины, задач построения гражданского общества, правового и социального государства. Таким образом, актуальность темы определена потребностями развития юридической науки, а также необходимостью решения противоречий в правовой системе Украины.

Ключевые слова: правовая система, модернизация правовой системы, социальная политика, правовая идеология, глобализация, гражданское общество, социальное государство, правовое государство.

The article analyzes that the most important role in solving the tasks facing the country belongs to the domestic legal system. It influences the nature of changes in society, the improvement of the legislative process, the improvement of the regulation of social relations, the formation of citizens' legal awareness. Being the normative basis of all other systems, the legal system at the same time acts as a powerful stabilizing factor of social life, ensures its stability and stability, and guarantees against violations in the legal sphere. The objective needs of our country require the modernization of the legal system in order to implement the program provisions of the Constitution of Ukraine, the tasks of building a civil society, legal and social state. Thus, the relevance of the topic is determined by the needs of the development of legal science, as well as the need to resolve contradictions that exist in the legal system of Ukraine.

Key words: legal system, modernization of the legal system, social policy, legal ideology, globalization, civil society, social state, rule-of-law.